

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet informačních studií a knihovnictví

UČIT SE JEDNAT JAKO TYP UČENÍ

Seminární práce k předmětu Učíci se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Simona Chudobová

UČO: 215642

Typ studia: prezenční

Ročník: třetí

Brno
2009

Úvod

Vzdělávání mělo v průběhu věků různé podoby a nesčetněkrát se jeho systém předělával a měnil. I na počátku 21. století vzniká potřeba přehodnotit stávající fungující školský systém a provést změny, které tento systém uzpůsobí novým požadavkům na vzdělání. V této práci se budu zabývat „Čtyřmi pilíři vzdělávání“, které mezinárodní organizace UNESCO stanovila za výchozí body při vzdělávání každého člověka. Svou pozornost zde zaměřím především na jeden z těchto pilířů, kterým je schopnost „Učit se jednat“.

Mezinárodní komise „Vzdělávání pro 21. století“

Pro lidi žijící v 21. století je čím dál obtížnější orientovat se v nepřehledném množství informací, kterých dnešní svět nabízí každým dnem víc a víc. Lidé jsou často bezradní a neví, podle čeho se mají řídit, čemu mohou věřit a podle jakých informací se mají rozhodovat.

Ke správnému poznávání světa a k dobrému jednání s lidmi se nás vždy snažily nasměrovat školy, které nám i dnes poskytují přinejmenším základní znalosti potřebné do života. Ovšem jejich klasické pojetí, ve kterém jsou žáci pouze nuceni naučit se předkládanou látku nazpaměť, už dnešním potřebám kvalitní přípravy do života zcela nedostačují.

Nevyhovující situaci už si uvědomila i mezinárodní organizace UNESCO, která se proto rozhodla touto problematikou více zabývat. UNESCO je jednou ze čtrnácti mezistátních odborných organizací OSN a má na starosti vědu, kulturu a výchovu. Její mezinárodní charakter jí umožňuje účinněji prosazovat svoje návrhy a nápady, a tak zvýšit pravděpodobnost jejich realizace.

V roce 1991 byl vznesen požadavek, aby generální ředitel této organizace „jmenoval mezinárodní komisi, která by se zabývala vzděláváním a učením pro 21. století.“¹ Tento požadavek byl splněn a v roce 1993 vznikla čtrnáctičlenná mezinárodní komise s názvem „Vzdělávání pro 21. století“ (dále jen Komise), jejímž předsedou se stal Francouz Jacques Delors. V první řadě se Komise musela vypořádat s obrovským množstvím různorodých konceptů a struktur vzdělávání, které nebylo možné všechny zpracovat a zahrnout do práce. Komise si proto stanovila šest okruhů, pomocí kterých rozdělila jednotlivé základní cíle vzdělávání. Mezi tyto cíle patří:²

- vzdělávání a kultura,
- vzdělávání a občanství,
- vzdělávání a sociální soudržnost,
- vzdělávání, práce a zaměstnání,
- vzdělávání a rozvoj,

---

¹ *Učení je skryté bohatství : zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. xviii, s. XV.

² Tamtéž, s. XV.

- vzdělávání, výzkum a věda.

Na těchto šest okruhů se Komise rozhodla nazírat ze tří hledisek:

- komunikační technologie,
- učitelé a výuka,
- financování a řízení.

Jedním z důležitých výsledků práce této Komise bylo i stanovení „Čtyř pilířů vzdělávání“, které charakterizují, jak má být vzdělávání pojímáno, a vymezují čtyři nejdůležitější typy učení. Těmito pilíři se budu zabývat v následující kapitole.

Čtyři pilíře vzdělávání

V dnešní době globalizace jsou na vzdělání kladeny nové nároky. Vzdělání začíná být vnímáno jako jedna z nejdůležitějších oblastí pro rozvoj na mezinárodní úrovni. V současné době koluje ve světě mnoho informací, které pro lidstvo představují dobrou základnu pro získávání potřebných poznatků a dovedností. Bez vzájemné podpory a pomoci bude ale obtížné se v těchto informacích dobře orientovat, a tak jich efektivně využívat. Vyspělé země by proto měly spolupracovat a posléze poskytovat pomoc ostatním.

Všechny informace nejsou potřebné a některé z nich mají pouze krátkodobý charakter. Cílem vzdělávání by proto mělo být podávat lidem celkový obraz o světě a zároveň jim ukazovat, kterým směrem by se v tomto světě měli vydat. Komise k tomu říká, že „každý jedinec by měl být vybaven schopností využívat všech příležitostí k učení v průběhu celého svého života tak, aby rozšiřoval své znalosti a dovednosti, utvářel své postoje a přizpůsoboval se měnícímu se, složitému a vzájemně závislému světu.“³ Nestačí tedy pouze žákům ve školách „nalít“ do hlavy znalosti. Je nutné, aby byli taktéž schopni se nad danou problematikou kriticky zamyslet, dokázat vybrat, co je nyní důležité a co bude pravděpodobně potřebné v budoucnu.

---

³ *Učení je skryté bohatství : zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. xviii, s. 49.

Každý jedinec by se měl po celý svůj život rozvíjet v základních čtyřech směrech, proto komise stanovila čtyři typy učení, které nazývá „Čtyři pilíře vzdělávání“. Jsou tvořeny těmito typy učení:

- **Učit se poznávat** znamená osvojovat si nástroje pochopení. Toto učení nám pomáhá umět spojovat široké obecné znalosti s detailními znalostmi z oboru. Nejde tu ani tak o zapamatování si jednotlivých informací, ale spíše o sloučení více informací v jeden celek a o pochopení vztahů mezi těmito informacemi. Poznání se neustále proměňuje, je proto zbytečné snažit se pochopit všechno. Po absolvování základního vzdělání vzniká potřeba se specializovat, každý si ale musí dávat pozor, aby neztratil všeobecný rozhled a nezabřednul tak do svého izolovaného světa. Spojením poznatků z různých odvětví mohou vzniknout poznatky nové, které by nám jinak zůstaly utajeny. Učit se poznávat je velmi důležitým procesem, neboť rozvíjí paměť, zlepšuje koncentraci a myšlení. Někteří lidé se domnívají, že v dnešní době pokročilé techniky už není důležité mít dobře vytrénovanou paměť, ale potřebné informace si vždy pouze dohledat. To je však omyl, poněvadž pro efektivní práci s informacemi je potřeba mít dobrý rozhled. Poznání je nikdy nekončícím procesem, není tedy možné domnívat se, že po vychození školy si navždy vystačíme s dosud získanými znalostmi.
- **Učit se jednat** do značné míry souvisí s učením poznávat, je ale více zaměřeno na přípravu pro budoucí praktický život. Tato práce je zaměřená především na tento typ učení, proto se jím více budu zabývat v následující kapitole.
- **Učit se žít společně neboli učit se žít s ostatními** představuje nejzaostalejší typ učení, a to jak na naší, tak i na mezinárodní úrovni. Tento typ učení by měl především rozvíjet pochopení pro ostatní lidi, donutit nás přijmout myšlenku vzájemné závislosti a naučit nás zvládat konflikty. A právě ve zvládnutí konfliktů leží kámen úrazu. V tomto ohledu nejsou jedinci ani lidstvo jako celek dostatečně rozvinutí. Neustálá hrozba násilného řešení konfliktů bere lidem víru ve správně nasměrovaný vývoj našeho společenství. V dnešní době globalizace se navíc mnohé konflikty stávají celosvětovými a lidstvu hrozí, že samo sebe zničí. Problém tkví zejména v nedostatečné úctě k ostatním lidem a v toleranci k jiným kulturním hodnotám. Také soutěživost, kdy chtějí být

jednotlivci i celé země lepší než ostatní, moc neprospívá dobrému ovzduší pro tvorbu nekonfliktních vzájemných vztahů. Ve společném soužití tedy máme mnoho co dohánět. Komise nachází dvě východiska, jak předcházet tvorbě konfliktů. Důležité je „učit lidi postupně objevovat, že kromě nás existují i jiní, a navozovat zkušenost společně sdílených cílů.“⁴

- **Učit se být** je posledním typem učení. Vzdělání by mělo rozvíjet člověka po všech jeho stránkách a výrazně se tak podílet na tvorbě jeho vlastní osobnosti. Jedinec by se měl umět rozhodovat samostatně, být nezávislý a spoléhat se na svůj vlastní úsudek. Ohledy se přitom berou na jeho duševní i tělesnou schránku, na myšlení i na city, estetický smysl, osobní odpovědnost i duchovní hodnoty.⁵ V posledních letech získala velký vliv na naše rozhodování média, která nám mnohdy poskytují neúplné a zkreslené informace. Proto by vzdělávání mělo sloužit jako důležitější a primárnější zdroj pro porozumění okolnímu světu. Člověk s větším všeobecným rozhledem bude mít reálnější šanci rozhodnout správně o svém životě a dále se tak rozvíjet žádoucím směrem. Někdy se objevují snahy různorodost a osobitost lidí potírat, ačkoliv tím lidé neporušují žádná závažná etická pravidla. Takové jednání ale není správné, neboť právě osobitost a individualita jsou důležité pro tvořivost a tím i další vývoj nejen daného člověka, ale i celého společenství. Naopak je velmi žádoucí, aby se osobnost rozvíjela už od útlého dětství.

Dnešní školský systém je zaměřen spíše na první dvě formy typu učení – učit se poznávat a učit se jednat. Nedostatečně rozvinuté jsou zejména učení se spolupráci a kooperaci a podpora tvořivosti. Posledním dvěma formám by se proto ve školách mělo věnovat více času a prostoru. Podpora všech čtyř typů učení, a to nejen ve školách, by měla mít za následek příznivý vliv na vývoj lidí, kteří budou mít dostatečně rozvinutou osobnost, budou připraveni na budoucí povolání a přitom budou dost ohleduplní a tolerantní k lidem s jinými kulturními hodnotami nebo s jiným sociálním postavením.

---

⁴ *Učení je skryté bohatství : zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. xviii, s. 54.

⁵ Tamtéž, s. 55.

Učit se jednat jako typ učení

Tato práce se podrobněji zabývá druhým typem učení, kterým je učit se jednat, proto je mu věnována zvláštní kapitola. Učení se jednat je úzce propojeno s učením se poznávat, je ale praktičtěji zaměřeno. Jedná se zejména o získání pracovních kompetencí, umění spolupracovat s ostatními a vyrovnávat se s různými sociálními a pracovními podmínkami.

Školy jsou zakládány především k tomu, aby své studenty připravily pro jejich budoucí povolání a ti se pak mohli posléze zapojit do pracovního procesu, který je nezbytný pro ekonomiku státu. Poměrně často bývá diskutována otázka, zda dnešní školský systém dokáže studentům dát dostatečnou praktickou přípravu, které není ve školách dáván takový prostor jako teoretickým znalostem. Nikdo neočekává, že ze školy vyjde zkušený pracovník, který nepotřebuje zaučit a bude hned všechno umět. Přesto je praxe ve školách vnímána většinou jako příliš krátká, skutečné praxi velmi vzdálená a studentům a učňům nic nedávající. Pokud si studenty a učně nevychovává přímo budoucí zaměstnavatel, je velmi málo pravděpodobné, že student bude dostatečně zaučen i prakticky. Praxe ale studentům zvětšuje jejich přehled o problematice jejich oboru, každý by si tedy měl určitou praktickou přípravou ve škole projít.

Komisi při řešení problémů v tomto typu učení nejvíce zajímala právě profesní příprava budoucích pracovníků. Trápily jí zejména dvě hlavní otázky. „Jak učit děti tak, aby to, čemu se naučily, využily v praxi? Jak by mělo být vzdělávání přizpůsobeno budoucí práci, jestliže je nemožné předvídat, k jakým změnám ve způsobu práce dojde?“⁶ Větší pozornost byla věnována druhé otázce, jež by měla vyřešit, co má být náplní studijního plánu.

Při hledání odpovědí na tyto otázky je potřeba od sebe rozeznávat průmyslový sektor ekonomiky, který je charakteristický odměňováním pracovníků mzdou, a ostatní sektory, v nichž je vykonávána nezávislá a neformální práce.

V průmyslovém sektoru se za velmi důležité považují teoretické znalosti zaměstnanců. V dnešní době jde vývoj rychle kupředu, jedna inovace stíhá druhou, vznikají nová hospodářská odvětví a nová pracovní místa. To vše klade vysoké nároky na rychlou přizpůsobivost zaměstnanců. Při učení se jednat tedy není hlavní naučit se určitým

---

⁶ *Učení je skryté bohatství : zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. xviii, s. 51.

praktickým dovednostem, ale získat potřebný teoretický základ, který nám umožní stát se v této proměnlivé době flexibilní. Myšlenka, že by škola měla být především praktická, je tedy mylná.

Dříve byla od pracovníků vyžadována spíše úzce vymezená profesní zručnost a zkušenost, doba se ale mění. Čistě manuální práci převzaly od lidí stroje, které jsou čím dál tím víc „chytřejší“. Na pracovníky pak zbývá práce, která vyžaduje jisté intelektuální a duševní úsilí, kterou je kupříkladu dohled nad stroji, jejich údržba, kontrola výrobků, plánování výroby, organizování a přezkušování. Čím dál častěji bývá u pracovníků požadována schopnost týmově spolupracovat, a tak se podílet společně na dosavadních i nových projektech. Od pracovníků je očekávána větší iniciativa a zaujetí pro jejich úkol. Jsou jim dávány větší pravomoci, ale na oplátku na sebe zaměstnanec musí vzít větší riziko. Z výše uvedeného vyplývá, že při vzdělávání by se měl klást důraz na různá hlediska osobnosti člověka, které by se měly rozvíjet požadovaným směrem.

Velkého významu v ekonomikách států nabyl sektor služeb, který je typický tím, že nevytváří žádné materiální hodnoty, poněvadž při jejich poskytování nevzniká žádný nový výrobek. Ve službách se do popředí dostávají mezilidské vztahy, které mají v ostatních sektorech až druhotnou roli. Na pracovníka, který se při práci dostává do kontaktu se zákazníky se tedy kladou zcela jiné požadavky, než např. na dělníka u stroje. Úkolem takového pracovníka je umět dobře komunikovat, získávat potřebné informace, které musí dovést vyhodnotit. Pracovník by zkrátka měl umět jednat s ostatními lidmi. Bohužel není jednoduché stanovit, co by mělo být náplní studia těchto lidí, protože tyto dovednosti mají lidé různě vrozené a intelekt lidí tu není tak důležitý. Není tudíž samozřejmostí, že pracovník s vysokoškolským diplomem bude umět lépe jednat s lidmi, než pracovník s výučním listem.

Jiná situace panuje v neformálních ekonomikách rozvojových zemí, kde není pravidlem, že jsou pracovníci odměňováni mzdou. Mnoho lidí zde pracuje pouze, aby si zajistilo základní existenční potřeby. Pracovníkům nebývá jasně vymezeno, jaké mají být jejich dovednosti, náplň práce je založena spíše na tradici. V některých takových zemích ale přesto vedle toho existuje moderní sektor obchodu a financí, který si však zachovává jistou neformálnost. Podnikání zde tedy funguje s ohledem na místní podmínky. Podle průzkumů Komise vyplývá, že v rozvojových zemích mají zájem o průnik moderních metod a technologií, chtějí si ale zachovat své jedinečné kulturní hodnoty, které vycházejí z tradice.

Učit se jednat je tedy velmi důležitým typem učení pro budoucí i současný profesní život. Ve školách bývá tento typ učení zapojen relativně dostatečně, neboť hlavním úkolem škol je právě dostatečně připravit žáky a studenty pro jejich budoucí povolání.

Závěr

Reforma vzdělávání se v posledních letech stala velmi aktuální problematikou, kterou bylo potřeba začít řešit. Nová doba s sebou přinesla nové nároky na schopnosti, znalosti a dovednosti pracovníků. Tomu bylo potřeba přizpůsobit i systém vzdělávání, který nedostatečně rozvíjel flexibilitu a tvořivost lidí. Tímto problémem se začala zabývat i mezinárodní organizace UNESCO, která proto (mimo mnoho jiných doporučení) stanovila „Čtyři pilíře vzdělávání“, které by se měly stát součástí vzdělání každého člověka. Jedním z těchto typů učení je i „Učit se jednat“, jehož hlavním úkolem je pomoci získat lidem potřebné pracovní kompetence, naučit je vzájemné spolupráci a přivyknout je různým pracovním podmínkám. Tento typ učení bývá ve školách zapojen v dostatečné míře, neboť hlavním úkolem škol je právě příprava lidí pro jejich povolání. Přesto i zde ještě existují nedořešené problémy. Jak by měla kupříkladu vypadat ideální náplň studia, aby studenty pro jejich budoucí pracovní život připravila co nejlépe?

Použité zdroje

1. *Učení je skryté bohatství : zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. xviii, 125 s.
2. *Otevřené vyučování. Koncepce výuky pro 21. století*. [online]. [cit. 29. 4. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.otevrene-vyucovani.cz/ov/>
3. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : Bílá kniha*. Praha : Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8
4. *Výzkum implementace základních cílů vzdělávání (tzv. 4 pilíře) v primárním vzdělávání ve školách v ČR* [online]. 2008 [cit. 2009-04-30]. Dostupný z WWW: <http://pdf.uhk.cz/uppe/gacr/doc/ATT1224574.pdf>.